

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 2 Aralık 2015

Paris İklim Değişikliği Konferansı'ndan

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı Paris'te toplanıyor. Obama, Merkel, Putin dahil yaklaşık 160 ülkenin devlet başkanları ve üst düzey yöneticilerinin katılımıyla toplanan konferansın ana teması gezegenimizin ısınmasına yol açan karbon dioksit (CO₂) ve diğer sera gazlarının emisyonunu sınırlanmasını sağlayacak taahhütlerin paylaşılması ve politika araçlarının geliştirilmesi olarak belirlendi.

Gezegenimizin yüzey ısısının sanayi devriminden bu yana yaklaşık 1C⁰ derece arttığı hesaplanmakta. (Bu rakamı küçümsemeyin ve vücut ısınızın 1 derece dahi yükseldiğinde hissettiğiniz yorgunluk ve kırıklık hissini ve ağırlarınızı düşünün. Dolayısıyla gezegenimiz de şimdiden böylesine stres altında). Bilim insanları sera gazlarının emisyonu sonucu dünyamızın yüzey ısısında yaşanan artışın yüzyılın sonuna değin 2 C⁰ derecede tutulması gerektiğini, aksi takdirde gezegenimizin gri dönülemez biçimde tahribata uğrayacağını vurguluyorlar. Bunun için ise atmosferde yoğunlaşmış olarak yer alan CO₂ miktarının 450 ppm (*parts per million*: her bir milyon molekül içinde CO₂ eşdeğer molekülü) düzeyinde tutulması gerektiği biliniyor. Sanayi devrimi öncesinde, atmosferimizdeki CO₂ yoğunluğunun 220 ppm düzeyinde olduğu tahmin ediliyor.

+2 C⁰ sınırı tüm uluslar tarafından ulaşılması gerekli ortak bir hedef olarak kabul edilmiş durumda. Bu hedef uyarınca ülkeler kendi ulusal katkı paylarını belirlediler ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve'sine sundular. Türkiye de kendi ulusal katkı payı belgesini geçtiğimiz ay başında açıkladı. Söz konu belgenin analizini 28 Ekim ve 11 Kasım tarihli köşe yazılarımda paylaşmış idim.

+2 C⁰ sınırının bir hedef olarak gözetilmesinde fikir birliği oluşmasına karşın, bu hedefin nasıl gerçekleştirileceğine dair çok farklı görüşler var. Yani soru "*Ne Yapmalı?*" noktasında düğümleniyor. Ana akım (neoliberal) görüşten olan iktisatçılar söz konusu hedefin sağlanması için çoğunlukla "piyasa aletlerine" başvurulması gerektiğini önermektedirler. Bunun için bir karbon ticareti piyasasının kurulması ve karbon dioksidin küresel düzeyde bir fiyatının oluşturulması gerektiğini savunmaktalar. Böylelikle havayı "çok kirletenler", "daha az kirletenlerden" söz konusu fiyattan karbon emisyonu hakkı satın alacaklar ve böylelikle toplam emisyonların artışı "piyasanın kuralları aracılığıyla" engellenmiş olacaktır.

Ancak şu ana değin bu yönde yürütülen çabalar işlevsel bir karbon piyasasının geliştirilmesini ve karbonun gerçekçi bir fiyatının oluşmasını sağlayamadı. Bu konudaki en büyük sorunun aslında piyasa mekanizmasının gene kendisi olduğu görülmekte. Zira, başta finansal derecelendirme kuruluşları olmak üzere, spekülâtörler ve fosil yakıtların teşviklendirilmesinden kazanç sağlayan ulus ötesi tekeller söz konusu karbon fiyatının rekabet koşulları altında gerçekleştirilmesi önündeki en büyük engeli oluşturuyor. Bir yandan ABD'nin *miktar kolaylaştırması (QE)* aracılığıyla dünya para piyasalarına sunduğu olağan dışı likiditenin kendisini nemalandırarak bir spekülasyon alanı arayışı, diğer yanda Birleşmiş Milletler bünyesinde oluşturulması planlanan yıllık 100 milyar

dolar tutarındaki *temiz kalkınma fonu*, finansal spekülörlerin başını döndürüyor. *Internet balonu* ve *emlak ve konut köpüklerinden* sonra, uluslararası finans şebekesi ve ulus ötesi tekeller “iklim değişikliği ile mücadele” görüntüsü altında soluduğumuz havayı ticari bir mal haline dönüştürerek, piyasanın inişli çıkışlı dalgalanmalarından spekülatif çıkarlar bekliyor. Bu doğrultudaki kısa dönemci başı boş kararlar ise özünde uzun dönemli stratejik bir sanayileşme ve enerji planlaması gerektiren çevre kirliliği sorununu içinden çıkılmaz bir dengesizliğe sürüklüyor.

Aslında sorunun özünde karbon kirliliğinin bir “piyasa tökezlemesi” olduğu ve çevre kirliliğinin yarattığı maliyetleri karşılayacak bir fiyatın piyasa sistemi içerisinde dengelenemeyeceği yatıyor. Amerika’lı ünlü coğrafya-iktisatçısı **David Harvey**’in deyişiyle “*iklim değişikliğinin maliyetleri gözetilen bir karbon fiyatı gerçekten uygulansaydı, kapitalizm çoktan iflas ederdi*”.

***

Paris 2015 Konferansı’nın sonuç belgesi bütün bu tartışmalara ne denli girebilecek?, kuşkuluyuz. Ancak, gezegenimizin geleceğini yakından ilgilendiren böylesine önemli bir sorunun uluslararası düzeyde tartışılacağı iklim değişikliği forumunu yakından izlemek ve çözüm önerilerine olabildiğince müdahale etmek zorundayız.